

ВИСНОВОК

творчого керівника, заслуженої артистки України,
доцента кафедри оперного співу
Національної музичної академії України
імені П. І. Чайковського

СЕМЕНЕНКО ІРИНИ ВАЛЕНТИНІВНИ

та наукового консультанта, доктора мистецтвознавства, професора,
професора кафедри історії української музики та музичної фольклористики
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
САВЧУКА ІГОРЯ БОРИСОВИЧА

про творчий мистецький проєкт та його наукове обґрунтування
аспірантки творчої аспірантури кафедри оперного хорового диригування
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
УШАНЬОВОЇ-РУДЬКО ІРИНИ ВОЛОДИМИРІВНИ

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ

В УКРАЇНСЬКІЙ ОПЕРІ 1920 — ПОЧАТКУ 1930-Х РОКІВ,

поданий до захисту на здобуття ступеня доктора мистецтва
за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»

У процесі роботи над творчим мистецьким проєктом «Жіночі образи в українській опері 1920 — початку 1930-х років» на здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» аспірантка Ірина Володимирівна Ушаньова-Рудько постала блискучою виконавицею та вдумливим науковцем. Визначальною рисою її художньо-виконавської та наукової діяльності, базованою на глибокому аналітичному досвіді та активній концертно-виконавській практиці, є глибоке занурення у концепт композиторського задуму та його переконливе втілення у часопросторі виконавської інтерпретації.

Свідченням високої професійної майстерності І. Ушаньової-Рудько є її перемоги на багатьох всеукраїнських та міжнародних конкурсах — «Debut 2011» (м. Вюрцбург, Німеччина), «Міжнародний конкурс молодих оперних співаків ім. М. Лисенка 2011» (м. Київ, Україна), «Перлини мистецтва 2015» (м. Львів, Україна), «Impreza» 2016 (м. Кам'янець-Подільський, Україна), «Міжнародний конкурс оперних співаків ім. Альфредо Джакомотті» 2018 (м. Вогера, Італія), «Міжнародний конкурс оперних співаків ім. Єви Мартон» 2018 (м. Будапешт, Угорщина) та ін.

І. Ушаньова-Рудько — солістка оперної студії Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського. У її оперному доробку понад десять оперних партій.

Також вона часто бере участь у проєктах з популяризації національної мистецької спадщини. Так, у 2017 році вперше в Україні виконала вокальний цикл романсів Сергія Борткевича на тексти Поля Верлена в рамках міжнарод-

дного фестивалю «Bortkewicz fest». Упродовж 2014–2015 років брала участь у серії концертів у рамках презентації довгоочікуваного нотного видання «Борис Лятошинський. Романси 1920-х», де виконала низку камерно-вокальних творів-прем'єр. Концерти відбулися у Києві, Львові, Луцьку та інших культурних осередках України. Прогностично, що сторінки вокальних здобутків уславленого українського митця, основоположника українського музичного модернізму, склали аналітичну основу пропонованого наукового обґрунтування.

Крім того, І. Ушаньова-Рудько активно популяризує українську вокальну школу за межами України. У 2018 році виступила з сольною камерною програмою в Teatro Petruzelli в м. Вогера (Італія). У 2019-му — записала компакт-диск «Oczy na skrzydłach» («Очі на крилах») із вокальних мініатюр Александри Брейзи, сучасної польської композиторки. У 2021 році на сцені Київської опери брала участь у прем'єрі камерного мюзиклу В. Полянського «Соломон і Суламіф». У 2022 році виступила на міжнародному музичному фестивалі «Palermo Classica» м. Палермо (Італія).

Від 2022-го — співпрацює з Великим оперним театром імені Станіслава Монюшка (м. Познань, Польща), де брала участь у постановці опери Б. Брітенна «Альберт Геррінг», А. Дворжака «Русалка» і серії концертів «Wygramy! Переможемо!». Також у 2022–2023 роках виконувала партію Оксани у першій в Європі постановці опери С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» (м. Осса та Національний оперний театр м. Вроцлава, Польща).

Аспірантка працювала активно та наполегливо над науково-мистецьким проектом. Високий рівень фахової підготовки, вокальна майстерність дали змогу глибоко розкрити заявлену проблематику, окреслити важливі аспекти у зверненні українських композиторів до оперного жанру у першій половині ХХ століття.

Як наголошувалося вище, вибір проблематики дослідження І. Ушаньової-Рудько — особливості втілення та драматургічні функції жіночих образів в операх «На русалчин Великдень» М. Леонтовича, «Хвесько Андигер» В. Золотарьова та «Золотий обруч» Б. Лятошинського — тісно пов'язаний з її виконавськими пріоритетами, зумовлений важливими малодослідженими процесами історії української опери ХХ століття. Вивчення ролі жіночого персонажу у драматургії, узагальнення типових рис героїнь українських опер, їхньої ментальної характерності та нюансів психологічного розвитку покладено у основу дослідницької пропозиції, її об'єктно-предметного поля:

Об'єкт дослідження — опери «На русалчин Великдень» М. Леонтовича, «Хвесько Андигер» В. Золотарьова та «Золотий обруч» Б. Лятошинського у контексті музичного мистецтва 1920 — початку 1930-х років.

Предмет дослідження — жіночі образи в операх «На русалчин Великдень» М. Леонтовича, «Хвесько Андигер» В. Золотарьова та «Золотий обруч» Б. Лятошинського.

Дослідницька складова творчого мистецького проекту І. Ушаньової-Рудько відповідає вимогам до написання наукових робіт. Наукове обґрунтування складається з анотації (українською та англійською мовами), вступу, двох

розділів, висновків, списку використаної літератури та джерел, додатків. У списку використаної літератури та джерел 78 позицій. Загальний обсяг роботи складає 128 сторінок, з них основного тексту — 82 сторінки.

У *Вступі* сформульовано об'єкт, предмет, мету й завдання роботи, обґрунтовано актуальність і новизну досліджуваної тематики.

У *Першому розділі* розглянуто розвиток музичного мистецтва 1920-х, його основні тенденції, спрямовані на утвердження національної ідентичності. Як наголошує авторка, важливим у цьому річизі є ренесанс національного музичного мистецтва 1920-х років, що обумовлений інтенсивним розгортанням творчих процесів у другій половині XIX — початку XX століть. У творчості К. Стеценка, М. Леонтовича, Я. Степового, Я. Яциневича, С. Людкевича, Ф. Колесси О. та Н. Нижанківських продовжується становлення професійної української композиторської школи, поряд з тим, розширюється і поглиблюється образний, ідейний та жанровий діапазон музики.

І. Ушаньова-Рудько справедливо наголошує, що становленню національної оперної творчості у 1920-х роках сприяв ряд факторів, як-то відкриття стаціонарних оперних театрів у Харкові, Києві, Одесі, заснування пересувних труп, виховання високопрофесійних артистів-співаків, інтенсивний розвиток вокальної виконавської школи, визначення функції опери як виховного і пропагандистського жанру нової соціально-політичної реальності з посиленням державного контролю над змістом оперних постановок, політика українізації, завдяки якій у музичний театр були залучені світоглядні ідеї, актуальні для української спільноти, українська мова (лібрето), сюжети з національної історії, опора на фольклор. Проаналізовані дослідницею оперні здобутки М. Лисенка та його послідовників — М. Леонтовича, К. Стеценка, Я. Степового, В. Барвінського, С. Людкевича дали можливість простежити характерні особливості розвитку культурно-мистецьких процесів як частини націонал-комуністичної доктрини Радянської України.

У *Другому розділі* детально проаналізовано семантичні та виконавські особливості жіночих образів в українській опері 1920–1930-х років. На думку дослідниці, в опері «На русалчин Великдень» М. Леонтовича образ русалки є складним і багатограним для сценічного втілення. Відповідно до драматургічного розгортання оперного полотна, він трансформується та інтонаційно видозмінюється — русалки набувають людської подобі, можуть знову пережити різні відтінки живих почуттів: спрагу любові, насолоду від життям, безтурботність дитячого світосприйняття (фінал Першого розділу), муки й печалі, трагізм земного життя (сповіді русалок та хорів «співчування» подруг у Другому розділі), можливість жертвовного подвигу заради спасіння життя (нова русалка у Третньому розділі). Інтонаційно-тематична еволюція образу русалок від міфологічної фантастики через олюднення і знову повернення до природної фантастичної сфери пов'язана з перетворенням ладо-гармонічної сфери, символізацією персонажів опери, музичних елементів. Форма опери в цілому є відображенням переродження жіночих персонажів.

В опері «Хвесько Андйбер» В. Золотарьова, порівняно з однойменною думою, розширюється і поглиблюється значення Насті Кабачниці, єдиного

жіночого образу. Цей персонаж є одним з динамічних чинників музичного становлення. Саме у її партії відбуваються основні перетворення тематизму контрастних образних сфер. Персонаж Насті впливає на жанрово-інтонаційну трансформацію тематизму Андибера. Чуттєве начало, яке з'являється завдяки Насті, охоплює Ганжу Андибера і призводить до сюжетного перевороту в опері, що підкреслює значимість і динамічну драматургічну функцію жіночого персонажу у композиції твору.

Найяскравішим досягненням українського музичного мистецтва першої третини ХХ століття стала героїко-історична драма «Золотий обруч» Б. Лятошинського. У творі образ центрального жіночого персонажу — доньки боярина Тугара Вовка Мирослави — розкритий композитором з особливим натхненням та пристрасністю. У його полісмісловій єдності злито риси міфологічної жінки-воїна, люблячої та чуйної дитини знатного боярина, палко закоханої романтичної натури, справжньої патріотки свого народу. Еволюція музичного образу дівчини пов'язана зі взаємопроникненням її мелосу з тематизмом Максима, піднесенням теми кохання і народженням на кульмінації спільної інтонації сексти — багатозначного символу духовного єднання двох споріднених душ. Як наголошує авторка, відтворення образу Мирослави на сцені потребує від виконавиці не тільки акторської майстерності, а й сильного, чуттєвого й яскравого голосу. Труднощі вокальної партії героїні пов'язані з експресивністю вираження почуттів, різкими перепадами настрою, рапто-вими змінами емоційних станів.

Жіночі образи в українських операх 1920-х років є дієвими, активними складовими розгортання сюжету. Динамічність і принциповість, готовність брати участь у становленні колізії, впливати на хід подій відображена у значних тематичних перетвореннях, гнучкому нюансуванню емоційно-психологічних станів, провідній рушійній силі у драматургії творів.

У *Висновках* підсумовано результати дослідження, відповідно до завдань, поставлених у вступі.

Робота має практичну цінність як лекційний матеріал у викладанні навчальних курсів з історії української музики, історії мистецтва, історії вокального мистецтва, аналізу музичних творів, у подальших дослідженнях із тематики роботи, а також у практичній роботі музикантів-виконавців — інтерпретаторів української вокальної творчості ХХ століття. Запропоновані матеріали можуть бути використані як у концертній практиці, так і в навчальному процесі.

Творчий мистецький проект Ірини Володимирівни Ушаньової-Рудько «Жіночі образи в українській опері 1920 — початку 1930-х років» було представлено, зокрема, на концерті-іспиті на здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтв (Київ, 8 червня 2024 року). Концерт відбувся у Музичному салоні Національної філармонії України. URL : https://youtu.be/Y2ziHbe_owk

Аспірантка творчої аспірантури І. Ушаньова-Рудько в повному обсязі виконала індивідуальний навчальний план щодо творчої, наукової та освітньої складових освітньо-творчої програми за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво». Упродовж навчання у творчій аспірантурі І. Ушаньова-Рудько опуб-

лікувала за темою дослідження дві статті в наукових виданнях, затверджених ДАК МОН України як фахові в галузі «Мистецтвознавство»:

1. Ушаньова-Рудько, І. (2023). Виконавська інтерпретація вокальної партії Мирослави в опері «Золотий обруч» Бориса Лятошинського. *Науковий журнал «Художня культура. актуальні проблеми»*, 19(1), С. 186–191. [https://doi.org/10.31500/1992-5514.19\(1\).2023.283149](https://doi.org/10.31500/1992-5514.19(1).2023.283149)

2. Ушаньова-Рудько, І. (2023). Семантична інтерпретація образу Мирослави в опері «Золотий обруч» Бориса Лятошинського. *Мистецтвознавство України*, (23), С. 217–230. <https://doi.org/10.31500/2309-8155.23.2023.-294867>

Апробація результатів наукової складової творчого мистецького проекту відбулася на чотирьох наукових конференціях у таких доповідях:

1. Ушаньова-Рудько І. Оперна спадщина Бориса Лятошинського: виконавська стилістика жіночих партій // *IV Міжнародна наукова конференція «Проблеми методології сучасного мистецтвознавства та культурології»* / Національна академія мистецтв України, Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України, Інститут культурології НАМ України, Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Зеленогурський університет (Польща). Київ, 2022.

2. Ушаньова-Рудько І. Інтерпретація давніх пластів фольклору в опері Бориса Лятошинського «Золотий обруч» // *IV Międzynarodowa i interdyscyplinarna konferencja naukowa “Historyczne korzenie tożsamości współczesnych Słowian”* / Pracownia Mitopoetyki i Filozofii Literatury Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego, Katedra polonistyki, Naukowo-educacyjny Instytut filologii, Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki w Kijowie, Instytut Problematyki Sztuki Współczesnej Narodowej Akademii Sztuk Ukrainy w Kijowie, Centrum Współpracy Polsko-Ukraińskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego. Zielona Góra, 2023.

3. Ушаньова-Рудько І. Тема громадянського конфлікту в оперній спадщині Бориса Лятошинського // *Міжнародна наукова конференція «Україна та Європа. Культура в глобальних викликах сьогодення»* / Національна академія мистецтв України, Національна академія наук України, Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України, Зеленогурський університет (Польща), Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Київ, 2023.

4. Ушаньова-Рудько І. Виконавські особливості партії Мирослави в опері «Золотий обруч» Бориса Лятошинського // *II Міжнародна науково-практична конференція «Феноменологічна парадигма хорового та вокального мистецтва» пам'яті академіка О. С. Тимошенка* / Міністерство культури та інформаційної політики України, Міністерство освіти і науки України, Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Київ, 2024.

Отже, враховуючи зазначені актуальність, наукову новизну, практичну значущість і перспективність теми, вважаємо, що науково-дослідницька і

творча складові мистецького проекту «Жіночі образи в українській опері 1920 — початку 1930-х років» Ірини Володимирівни Ушаньової-Рудько виконані на високому професійному рівні. Творчий мистецький проект Ірини Володимирівни Ушаньової-Рудько відповідає вимогам МОН України та може бути рекомендованим до захисту в спеціалізованій разовій раді на присудження ступеня доктора мистецтва за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

Творчий керівник
заслужена артистка України,
доцентка кафедри оперного співу
Національної музичної академії України
імені П. І. Чайковського

Ірина СЕМЕНЕНКО

Науковий консультант
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри історії української музики
та музичної фольклористики
Національної музичної академії України
імені П. І. Чайковського

Ігор САВЧУК

